HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ה"ג **דלמא מעברין לך אמר לה יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר.** **כסא דמוקרא.** מ) כוס זכוכית יקרה שקורין לה בלשון ישמעאל עראק"ח ואומריס בני מדם במשל הדיוט יום אחד ישתמש בו בעליו ויתכבד בו ואם יקבר יקבר: **ליה לך חיורתא.** אין לך שערות לבנות של זקנה ונאה לדרשן להיות זקן: **י"ח דרי חיורתא.** י"ח שורות של זקנה: **קא חלשא דעתיה דר"ג.** כשראה שמוסיפו היום תלמידים רבים והיה דואג שלא יענש במה שמעגנ בימיו מלגא: **דמליין קטמא.** כלומר קף מלו אינם לשויס: **פלויס.** נסקפ שלא פירשוה ממוך שרבו התלמידים רב המדוב והפלפול: **נפקיתה דביתיה דמסתרן.** כותלי ביתו של ר' יהושע שהיו שמורות: **שפתאי תפח.** עושה פתמים וי"ו נפח: **נעניתי לך.** דברתי למולך יותר מן הראוי: **דלניס מדא.** הרגיל לנדנד המעיל ילבש כלומר הרגיל בנסיעות יהיה נסיע: **מזה בן מזה.** כהן בן כהן יהה אם מי מעמת. **לפר מקלה.** לפר הקלוי בתנורים וכיכירות כלומר לפר סמס: **שבא על מי היפה.** במסכת מגיגה: **ולאומו תלמיד.** שאשל תפלת ערבית רשות או חובה כשב"י הוא: **ונקרא פושע.** המאחר כ"כ: **מפסיק של מנחה.** מאחר שהגיע זמנה כדי להקדימה בתפלת זמנה שלא יקרא פושע גם עליה: **ואח"כ של מוספין.** ואיחר ו) זמנה אינו עובר דהא אמרי רבנן ושל מוספים כל היום: **שוו מלוה עוברת.** ר' יהודה לטעמיה דאמר עד שבא שעות ותו לא: **כי חלפי רבנן.** תלמידים היושלים מבית ר' נתן: **מאן אמר הלכה כר' מדרשא.** מי מבני הישיבה אמר בבית המדרש שהלכה כר' יהודה: **חדא היא לך או חדא היא לך.** אמת היא לך שלא למדת דבר משמו של ר' יוחנן שלא זו בלבד לכך מביאה היא לך או חדשה היא לך שהיית סבור שאחד מן האחרים אמרה. ה"ג **ג"ל חדא היא לי דמפקא לי בר' יהושע בן לוי.** סבור הייתי שר' יהושע בן לוי אמרה: **אמר ריב"ל** גרסי'. ול"ג דאמר: **ממועד.** מאחת שהעבירו מועדי התפלות ומגיס יהיו נוגיס ומקופיס וכליס: לג

ושל מוספין כל היום. הקשה הרב רבינו שמשון ז"ל דלמאי' בפרק תמיד נשחט (דף מח.) מוספין בשש בזיכין בשבע וכ"ת ה"מ למעוטי מאכל דיעבד כל יומא נמי זמניה הוא הכי ס) בתמורה (פ"ג ד' יד) משמע שהמוספין היו נשחטין עם התמיד ונקטרין עמו.

ותירץ להשס מיירי בשבת ע):

הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף.

מכאן יש ליזהר ביום"כ להתפלל תפלת שחרית קודם שש שעות ומנחה להיינו קודם שיגיע שעת המנחה דלמ"כ היו לריכין להתפלל תפלת המנחה קודם[א] והכ"ל מומר למיזל תפלת המנחה קודם שיתפלל תפלת שחרית דהא דקאמר שיתפלל תפלת המנחה קודם שיגיע שעת המנחה לריכי שלא יוכל להתפלל תפלת המנחה בזמנה ולריך להתפלל שניים מיד כגון שהיה לו ליל לסעודה גדולה כמו לנשואין ומתיירא שמא ימשוך בסעודתו או שיתפכר שלא היה לו שהות להתפלל אחר תפלת מוסף תפלת המנחה בזמנה אין לו להקדים תפלת המנחה שלא יתפלל כשדר מוסף ומ"כ מנחה:

בדמתרגם רב יוסף **על דאחרו זמני מועדיא.**

ומי משמעי דרגליס אין שיך לומר לשון מיחור שהרי אין לסס משלומין שלא ע"כ בתפלה משמעי קלת: כיון

[דלמא מעברין לך אמר לה [לשתמש אינש] יומא חדא בכסא דמוקרא ולמחר ליתבר אמרה ליה לית לך חיורתא ההוא יומא בר תמני סרי שני הוה אתרחיש ליה ניסא ואהדרו ליה תמני סרי דרי חיורתא היינו דקאמר ר' אלעזר בן עזריה [ו]הרי אני כבן שבעים שנה ולא בן שבעים שנה תנא אותו היום סלקוהו לשומר הפתח [ז]ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס שהיה ר"ג מכריז ואומר [ח]כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש ההוא יומא אתוספו כמה ספסלי א"ר יוחנן פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן חד אמר שבע מאה ספסלי וחד אמר שבע מאה ספסלי הוה קא חלשא דעתיה דר"ג אמר דלמא ח"ו מנעתי תורה מישראל אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא ולא היא ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה תנא עדיות בו ביום נשנית וכל היכא דאמרינן בו ביום ההוא יומא הוה ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשוה ואף ר"ג לא מנע עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת דתנן [ט]בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבית המדרש אמר להם [י] מה אני לבא בקהל א"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר' יהושע [כ]מותר אתה לבא בקהל א"ל ר"ג והלא כבר נאמר [1]לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' א"ל ר' יהושע וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין [יא] [2]כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנאמר [2]ואסיר גבולות עמים ועתידותיהם שוסתי ואוריד כאביר יושבים [יב]וכל דפריש מרובא פריש אמר לו ר"ג והלא כבר נאמר [3]ואחרי כן אשיב את שבות בני עמון נאם ה' וכבר שבו אמר לו ר' יהושע והלא כבר נאמר [4]ושבתי את שבות עמי ישראל ועדיין לא שבו מיד התירוהו לבא בקהל אר"ג הואיל והכי הוה איזיל ואפייסיה לר' יהושע כי מטא לביתיה חזינהו לאשיתא דביתיה דמשחרן א"ל [יב]מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה א"ל אוי לו לדור שאתה פרנסו [יג]שאי אתה יודע בצערן של ת"ח [ג]במה הם מתפרנסים ובמה הם נזונים אמר לו נעניתי לך מחול לי לא אשגח ביה עשה בשביל כבוד אבא פיים אמרו מאן ניזיל ולימא להו לרבנן אמר להו ההוא כובם אנא אזילנא שלח להו ר' יהושע לבי מדרשא מאן דלביש מדא ילבש מדא ומאן דלא לביש מדא יימר ליה למאן דלביש מדא שלח מדך ואנא אלבשיה אמר להו ר"ע לרבנן טרוקו גלי דלא ליתו עבדי דר"ג ולצערו לרבנן א"ר יהושע מוטב דאיקום ואיזיל אנא לגבייהו אתא טרף אבבא א"ל [ד]מזה בן מזה יזה ושאינו לא מזה ולא בן מזה יאמר למזה בן מזה מימיך מי מערה ואפרך אפר מקלה א"ל ר"ע רבי יהושע נתפייסת כלום עשינו אלא בשביל כבודך למחר אני ואתה נשכים לפתחו אמרי היכי נעביד נעבריה [טו]גמירי מעלין בקדש ואין מורידין נדרוש מר חדא שבתא ומר חדא שבתא אתי לקנאויי אלא לדרוש ר"ג [טז]תלתא שבתי וראב"ע חדא שבתא והיינו דאמר מר [יז]שבת של מי היתה של ראב"ע היתה ואותו תלמיד ר' שמעון בן יוחאי הוה: [ה]ושל מוספין כל היום: א"ר יוחנן [יח]ונקרא פושע ת"ר [יט]היו לפניו שתי תפלות אחת של מנחה ואחת של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו של תדירה וזו אינה תדירה ר' יהודה אומר מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת [כ]א"ר יוחנן [כא]הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ר' זירא [כב]כי הוה חליש מגירסיה הוה אזיל ויתיב אפתחא דבי ר' נתן בר טובי אמר כי חלפי רבנן אז איקום מקמייהו ואקבל אגרא נפק אתא ר' נתן בר טובי א"ל מאן אמר הלכה בי מדרשא א"ל הכי א"ר יוחנן אין הלכה כר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה א"ל רבי יוחנן אמרה אמר ליה אין [כג]תנא מיניה ארבעין זמנין א"ל חדא היא לך או חדא היא לך א"ל חדת היא לי משום דמסמקא לי בר' יהושע בן לוי: אריב"ל [כד]כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר שבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר [5]נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם רב יוסף אתרא אתי על שנאיהון דבית ישראל על דאחרו זמני מועדיא דבירושלים א"ר אלעזר כל המתפלל תפלה של שחרית לאחר ארבע שעות לר' יהודה עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך היו מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם רב יוסף תברא אתי [6]דלפה נפשי מתוגה רב נחמן בר יצחק אמר מהכא [7]בתולותיה נוגות והיא מר לה

רב

לר' אלעזר בן עזריה פירשו בתלמוד ארץ ישראל אלא מינו אותו אב בית דין והיינו דאמר מר שבת של מי היתה של ר' אלעזר בן עזריה היתה ואיתא בפיקרא קמא דחגיגה (דף ג) תנו רבנן מעשה בר' יוחנן בן ברוקא ור' אלעזר חסמא שהלכו להקביל את פני ר' יהושע בפקיעין אמר להם מה חידוש היה היום בבית המדרש אמרו לו תלמידיך אנחנו ומימיך אנו שותין אמר להן אעפ"כ אי אפשר לבית המדרש בלא חידוש שבת של מי היתה אמרו לו שבת של ר' אלעזר בן עזריה:

לג א מיי' פ"ד מהלכות ת"ת הלכה ג טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף ז:
לד ב מיי' פי"ב מהל' מיסורי ביאה הלכה כה סמג לאוין קנו טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף י:
לה ג מיי' פ"ח מהל' ת"ת הלכה ט ופ"י מהל' ממנות עניים הלכה יח:
לו ד מיי' פ"ח מהל' מלכים הל' ז טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף כב בהגהה:
לז ה ו מיי' פ"ג מהל' תפלה הלכה ה סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן רפו סעיף ג:
לח ז מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף ד:
לט ח טוש"ע שם סעיף ג:

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד
2. כִּי אָמַר בְּכֹחַ יָדִי עָשִׂיתִי וּבְחָכְמָתִי כִּי נָבֹנְתִּי וְאָסִיר גְּבוּלֹת עַמִּים וְעָתְוּדוֹתֵיהֶם שֹׁסִּתִּי וְאוֹרִיד כָּאבִּיר יוֹשְׁבִים: ישעיהו י יג
3. וְאַחֲרֵי כֵן אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת בְּנֵי עַמּוֹן נְאֻם יְיָ: ירמיהו מט ו
4. וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְּרָמִים וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיהֶם: עמוס ט יד
5. נוּגֵי מִמּוֹעֵד אָסַפְתִּי מִמֵּךְ הָיוּ מַשָּׂאת עָלֶיהָ חֶרְפָּה: צפניה ג יח
6. דָּלְפָה נַפְשִׁי מִתּוּגָה קַיְמֵנִי כִּדְבָרֶךָ: תהלים קיט כח
7. דִּרְכֵי צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד כָּל שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמְמִין כֹּהֲנֶיהָ נֶאֱנָחִים בְּתוּלֹתֶיהָ נוּגוֹת וְהִיא מַר לָהּ: איכה א ד

רבינו חננאל

[ש]שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר כל תלמיד] שאין תוכו כברו שאין ... [אלא אחת ב] פה ואחת בלב. **חצבי חיווירי** [דמליין קטם]קתא. פירי' כדים לבנים [מלאים]תרושים. גם רבן גמליאל לא [מנע עצמו מבית המדרש בו] ביום. יהודה [גר עמוני .... א"ל **מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה.** עושה מעשה מחט שמלאכתן בפחמים. א"ל **מאן אמר הלכה כי מדרשא** א"ל ר' יוחנן **מאי היא** א"ל **מתפלל של מנחה ואח"כ** של **מוספין.** אע"ג (דא"ר) דתני ר' יהודה כי תפילת המוספין עד שבע שעות, ואמר ר' יהושע בן לוי כל המתפלל תפלת המוספין אחר ז' שעות לר' יהודה חשוב כנוגי ממועד, פי' כיון שאיחר תפלת המוספין ממועדו חבר אייתי עליה, כאשר פי' בתרגום נוגי חברא, קי"ל כר' יוחנן דספק הלכתא ותנינן סתמא של מוספין כל היום.

רב ניסים גאון (המשך)

שבת בפרק במה בהמה (דף נ) רבי דאתי מדרוד מהפך בזכותיה דדוד ובגמרא דפרק אחרון דתענית דבני מערבא (הלכה ב) אמרי אמר לוי מגילת יוחסין מצאו בירושלים וכתוב בה הלל מן דדוד ואיתא בפ' אע"פ שאמרו בכתובות (ד' טב) בדקו במשפחות רבי אתי משפטיה בן אביטל. והאי דאמרינן אעפ"כ לא עבדוה

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לסס (מה לני) מת"ש. וני"כ פ"ש מוהר"ן סימן (ב) שם במקומן הן יושבין והלא כבר:

גליון הש"ס

גמ' מבותלי ביתך. עיין תענ"ך ח"ש ענין קמט: שם ונקרא פושע. עיין לקמן (דף מ"ג ע"ב): שם בי הוה חליש מגיפא. עיין שילוחין (דף כ"ח ע"ב):

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש הוסיף, דהא אפי' בזמן מנחה גדולה אמר לה.

מוסף רש"י

הרי אני כבן שבעים שנה. ככר הייתי נלאה זקן, ולא זקן ממש, שאפילו עליו שיבה (לעיל יב:). **מכותלי ביתך אתה ניכר שפחמי אתה.** כמו (תענית ז.) חכמה מפולחה בכלי מכוער (ע"ז טז: ע"ש). **גלי.** שעריס (ב"מ קח. וב"ב ח.). **מי מערה.** קרומים סס (קדושין נח:). **אפר מקלה.** כלומר שמס לפר שנא מן הקלוי בתנ"ס (שם). **מעלין בקדש ואין מורידין.** מקרא ילפינן לה בממות בפרק שני שלסס (שבת נא:). **היו לפניו שתי תפלות.** שאפילו ולא התפלל של מוספין עד זמן המנחה (זבחים יב.).

רב ניסים גאון

וזה שאמרו כל בו ביום דאמרינן ההוא יומא איתמר. יש במשנה הרב' מזה הענין כגון האי דתנן במס' ידים (פ"ג מ"ה) אמ' ר' שמעון בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקנים ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה בראש ששיר השירים וקהלת מטמאין את הידי' אמר ר' עקיבא חס ושלום וכו' (פ"ד מ"א) בו ביום נמנו וגמרו על עריבת [הרגלים] בו ביום אמרו [משנה ב] כל הזבחים וכו' ובתוספתא [בידים פ"ב] בו ביום עמד יהודה גר עמוני: **אמר** רבן גמליאל השתא איזיל ואפייסיה לר' יהושע אזל חזינהו לאשיתא דביתיה דהוו קא משחרן כר'. ופירשו בגמרא דבני מערבא אזל ואשכח לר' יהושע יתיב עביד מחטין אמר ליה מן אילין את חזי אמר ליה עד כדון את בעי מידע אוי לדור שאתה פרנסו. והאי דאמר בשביל הלל הזקן וקני שהיה מזדע דוד כדגרסינן בפ' יציאות השבת (דף נה) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית ק' שנה הוה רבן גמליאל הזקן בכאן הוא בנו של רבן שמעון בן גמליאל שהוא רביעי להלל הזקן ליה רבן גמליאל חמישי להלל ובנו רבן שמעון ששי להלל ובנו ר' יהודה הנשיא שהוא רבי והוא רבינו הקדוש הוי שביעי להלל הזקן ואיתא במסכת